

Pobačaj i prava žene

Malbašić, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:628405>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET RIJEKA
ODSJEK ZA FILOZOFIJU

Pobačaj i prava žene

Završni rad

Mentor:

Dr.sc. Snježana Prijić-Samaržija

Studentica:

Anja Malbašić

Rijeka, 2017

Izjava

Sukladno sa Pravilnikom o završnom radu na preddiplomskom sveučilišnom studiju Filozofskog fakulteta u Rijeci izjavljujem da sam završni rad s naslovom *Pobačaj i prava žene* samostalno izradila pod mentorstvom prof.dr.sc Snježane Prijíc-Samaržije i uz pomoć asistentice Andree Mešanović.

Sadržaj

1 Uvod	1
1.1 Što je pobačaj?	2
2 O pobačaju iz prespektive pozicije "za život"	4
2.1 Paul Ramsey i John Noonan	4
2.2 Stav Katoličke Crkve	6
2.3 Medicinske i psihološke posljedice pobačaja	8
3 O pobačaju iz perspektive pozicije "za izbor"	8
3.1 Mary Anne Warren	9
3.2 Peter Singer	11
4 Kontracepcija	15
5 Zaključak	17
6 Popis literature	21
7 Popis slika	22

1 Uvod

Iako problem pobačaja ima dugu povijest rasprava o istom nikad nije bila glasnija. Pobačaj je pitanje života i smrti te podatak da je upravo zato tema mnogih razgovora, rasprava, knjiga, eseja, novinskih članaka pa čak i političke propagande nije iznenađujuć. Pitanje je to na koje svi pokušavaju dati odgovor, no bezuspješno jer se čini da je točnih odgovora više. Iz tog razloga se formiraju i razne struje, takozvani "pro-life" (za život) i "pro-choice" (za izbor) pokreti o čemu će u nastavku biti više govora. Ipak, važno je naglasiti da svaki od ta dva pokreta nudi čvrste argumente za svoj stav te uistinu može biti teško opredijeliti se za jedan od ta dva pokreta. Iako nije nužno da se moramo opredijeliti "za život" ili "za izbor" u većini slučajeva imamo već neki formirani stav o pobačaju. Na to uvelike utječe naš odgoj i obrazovanje, ali i religijska uvjerenja. Crkva se, na primjer, oštro protivi pobačaju kao činu zločina protiv života. Sa druge se strane nameću ljudska prava, odnosno pravo žene da odluči što želi učiniti sa svojim tijelom i što je najbolje za nju i njenu budućnost. Ovakav stav je uobičajen, na primjer, kod feminističkih pokreta što ću dodatno obrazložiti u nastavku ovog rada. Ono što se čini pomalo neuobičajenim jest činjenica da danas na raspolaganju stoji mnoštvo oblika zaštite od neželjene trudnoće, a rasprava o pobačaju ne jenjava te je nemoguće ne zapitati se što je razlog tome.

Cilj ovog rada jest prvenstveno utvrditi što je medicinska i pravna definicija pobačaj i koje su njegove medicinske posljedice, koja su prava majki koje se odluče na takav čin te što pobačaj čini društveno odbojnim i kontraverznim. Također, u raspravama poput ove važno je usporediti suprotstavljene stavove, poput "pro-choice" i "pro-life" pokreta te analizirati argumente kojima se koriste u obrani svojih pogleda. Posljedično ću ponuditi odgovor na pitanje zašto se i u 21. stoljeću kada imamo sve oblike kontracepcije na raspolaganju i dalje pribjegava pobačaju kao trajnom rješenju.

Kako bi bolje razumjeli sam problem važno je prvo upoznati se sa samim pojmom pobačaja, vrstama pobačaja, uzrocima koji vode do njega te metodama koje se danas upotrebljavaju, kako u medicini tako i u siromašnim zemljama u kojima žene nemaju mogućnost posjetiti liječnika i osobe stručne za izvođenje pobačaja. Nakon što definiram pobačaj osvrnut ću se i na posljedice istog, sa psihološkog ali i medicinskog aspekta. Zatim ću ovaj problem sagledati sa filozofskog područja te pokušati razlučiti koja su prava majke, a potom i prava fetusa. U posljednjem poglavlju ću raspravu o pobačaju premjestiti u domenu kontracepcije te

razmotriti razne metode kojima se može spriječiti trudnoća odnosno pobačaj te ću analizirati argumente za i protiv kontracepcije koji nude zagovornici pozicija "za izbor" i "za život".

1.1 Što je pobačaj?

Prije rasprave o tome koja se moralna i etička pitanja otvaraju u diskusiji o pobačaju te koje posljedice takav čin nosi sa sobom potrebno je odrediti što sam pojam pobačaja definira. Područja koja se bave pitanjem pobačaja je uistinu mnogo, a neka od njih su i medicina, pravo, religija, filozofija, etika, itd. Svako od tih područja ima drugačiji pristup prema pobačaju te sukladno tome nudi i drugačiju definiciju, no srž svake od tih definicija je ista: pobačaj je prekid trudnoće. No, potrebno je razlikovati spontani od namjernog pobačaja. Spontani pobačaj je neželjeni gubitak fetusa koji najčešće nastupa zbog infekcija, pretilosti, disbalansa hormona, stresa te konzumiranja alkohola i droge. Za razliku od spontanog pobačaja, na kojega je u većini slučajeva teško utjecat jer je nepredvidiv i postoji više faktora koji ga mogu izazvati, namjerni pobačaj nastupa u trenutku kada majka djeteta donese odluku da želi prekinuti, odnosno da ne želi nastaviti trudnoću. U stručnoj literaturi se za ovakav čin često koristi i naziv *abortus*. Ukoliko se majka djeteta odluči na ovakav čin, stručno medicinsko osoblje će izvršiti pobačaj samo ako se utvrdi da trudnoća ne traje duže od deset, u nekim slučajevima i dvanaest tjedana. Prema članu 15, Zakona o prekidu trudnoće: „*Prekid trudnoće se može izvršiti do isteka deset tjedana od dana začeća. Nakon isteka deset tjedana od dana začeća, prekid trudnoće može se izvršiti samo po odobrenju komisije, a pod uvjetima i po postupku utvrđenom ovim zakonom.*”¹ Dakle, iako je pobačaj majčina odluka da prekine trudnoću, on je i zakonski određen jer se razvoj fetusa u prvim tjednima uvelike razlikuje od kasnijeg razvoja. Kako vrijeme prolazi tako se i fetus razvija te postaje sve neovisniji o majčinom tijelu i sposobniji za život van majčine utrobe. Naime, medicinski uvaženo mišljenje je da se prenatalni razvoj dijeli na tri razdoblja. Prvo razdoblje traje do 14 dana nakon začeća te tada govorimo o zigoti, stanici nastaloj spajanjem jajne stanice i spermija. U drugom razdoblju, u periodu od 2. do otprilike 8. tjedna govorimo o embriju, a nakon 8. tjedna do rođenja govorimo o fetusu. Međutim, ovakva podjela ne umanjuje činjenicu da se u konačnici radi o potencijalnom ljudskom biću te je upravo to ono oko čega se vodi rasprava kada je u pitanju pobačaj. Važno je naglasiti da je pitanje pobačaja problem na koji se već dva desetljeća nastoji pronaći točan odgovor, no čini se da je isti trenutno nedostižan. Ono što bi

¹ Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece. <raspoloživo na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=9842>>, [pristupljeno 02.07.2017]

se u ovoj diskusiji moglo činiti pomalo apsurdnim jest činjenica da su se ,unatoč brojnim osudama samog čina , metode izvođenja pobačaja unaprijedile do te mjere da je danas , u 21.stoljeću, moguće izvršiti medikamentozni pobačaj, odnosno pobačaj uporabom pilula , što je veliki napredak za razliku od do sada upražnjavane prakse izvođenja pobačaja kirurškim putem. No,bitno je naglasiti kako je ovaj neinvazivni oblik vršenja pobačaja ograničen na vrlo rani period, točnije do 8.tjedna trudnoće te da se u razvijenim zemljama, primjerice u Engleskoj , 50% pobačaja izvrši na ovaj način dok u Hrvatskoj ta brojka iznosi oko 80%. U siromašnim zemljama i državama u kojima pobačaj nije legalan (zasada su to Čile,Vatikan,Malta,Nikaragva,Dominikanska Republika i El Salvador), trudnice nerijetko pribjegavaju i raznim biljnim pripravcima koja posjeduju abortificirajuća svojstva,a posebno užasava podatak da si žene nanose teške povrede abdomena uporabom nesteriliziranih predmeta kako bi izazvale krvarenje te posljedično i gubitak zametka što često dovodi i do smrti same trudnice. Ovakve "alternativne" metode upotrebljavane su i u antičko doba,o čemu svjedoče mnogi zapisi najpoznatijeg antičkog liječnika Hipokrita i grčkog liječnika Soranusa. Naime, u to je vrijeme pobačaj bio sredstvo za kontroliranje rasta porodica. Ukoliko bi došlo do trudnoće, a obitelj ne bi mogla prehranjivati više djece pribjegavalo se istim metodama koje žene koriste i danas u siromašnim i nerazvijenim zemljama. Liječnici su nerijetko savjetovali žene da jašu konje ,bave se teškim fizičkim radom,skaču ali i da koriste biljne pripravke u obliku kupki ili čajeva poput kardamoma,absinta,smole, itd. u svrhu izazivanja pobačaja.² No,pobačaj prestaje biti tako općeprihvaćen čin pojavom kršćanstva.

Slika 1. Razvoj fetusa po tjednima

² Povijest pobačaja < raspoloživo na : https://hr.wikipedia.org/wiki/Poba%C4%8Daj#cite_note-13>, [pristupljeno 02.07.2017]

2 O pobačaju iz perspektive pozicije "za život"

Pojam pobačaja je usko vezan sa pojmom prava, no iz perspektive pozicije "za život" radi se o o pravima fetusa koja bi trebala nadilaziti prava majke. Fetusu bi, kao potencijalnom ljudskom biću, trebalo omogućiti pravo na život pri čemu prava majke ostaju u drugome planu. Život je to koji po začeću ne pripada roditeljima te stoga oni ne bi trebali imati moć odlučivati o tome da li će fetus živjeti ili ne. Burna je to rasprava, posebice sa perspektive pozicije "za život" koja svoje uporište ima u činjenici da fetus potiče od ljudskih roditelja što i njega neupitno čini ljudskim bićem te se pobačaj posljedično izjednačava sa ubojstvom. Najveći je utjecaj na formiranje svijesti o pobačaju zasigurno imala Katolička Crkva čije protivljenje pobačaju seže u sami začetak religije. Za namjerni su pobačaj žene u to vrijeme bile osuđivane na smrt ili zatvor. Iako današnji stav Crkve nije toliko rigorozan, pobačaj se i dalje smatra grijehom te je zgriješio svatko tko je na bilo koji način sudjelovao u tome. U doba komunizma u pojedinim je državama pobačaj također bio zabranjen kako bi se povećavao broj stanovništva. Očigledno je iz navedenog da su iz perspektive pozicije "za život" sva prava ispred prava majke da donese odluku o svome tijelu te da je njena jedina zadaća da djetetu omogući pravo na dostojanstven život. Upravo zato protivnici traže oštra zakonska ograničenja i zabrane. No, postoji još jedan važan problem o kojemu se rijetko govori, a koji ide u prilog zagovornicima pozicije "za život", a to su medicinske i psihološke posljedice pobačaja o čemu će u nastavku rada biti više govora.

2.1 Paul Ramsey i John Noonan

Svaka rasprava o pobačaju se prvenstveno temelji na tome da se odredi koji je status fetusa da bi se posljedično moglo utvrditi da li je takav čin moralan ili ne, odnosno radi li se o ubojstvu (ako se utvrdi da je fetus osoba od začeća) ili jednostavno o medicinskom činu prekida neželjene trudnoće uklanjanjem fetusa (ako se utvrdi da se fetus ne može smatrati osobom jer ne posjeduje racionalnost, svjesnost, sposobnost za komuniciranje). Stav koji se zauzme odmah na početku prilikom utvrđivanja statusa fetusa uvelike određuje daljnji tijek rasprave. Naime, skupina autora poput Paula Ramseyja i Johna Noonana tvrdi da je : „... fetus osoba od trenutka začeća s objašnjenjem da se tada prvi put oblikuje specifični i neponovljivi genetski kod novog bića.”³ Isti stav zauzima i Crkva koja više ne zastupa teoriju da status fetusa određuje trenutak u kojem se stječe duša. Ovakav stav koji zagovara život se u

³ Prijčić-Samaržija, S. *Pobačaj- za i protiv*. Rijeka: 1995, str.2

današnjoj literaturi često naziva i "pro-life" pokret, odnosno pokret za život. Dakle, ono što pripadnici konzervativne struje odnosno protivnici pobačaja smatraju dovoljnim za utvrđivanje statusa fetusa jest da je takav fetus začet od ljudskih roditelja čime stječe neponovljivi genetski kod. John Noonan to naziva i kriterijem ljudskosti; čovjek ste ako ste začeti od ljudskih roditelja.⁴ Ovo djeluje zdravorazumski, no problem je što se ne odnosi samo na ljudska bića i ljudske potomke. Sve životinje poput mački, pasa, ptica su začeti od strane "roditelja" čime dobivaju neponovljivi genetski kod. Stoga se čini da posjedovanje neponovljivog genetskog koda nije ono što nekoga čini osobom. Također, za osobnost nije nužno biti pripadnikom *homo sapiens* vrste. Moguće je da na nekim udaljenim planetama žive bića koja imaju funkcije koje i mi posjedujemo poput emocija, racionalnosti, osjećaja boli ili sreće. Samo zato što ne pripadaju *homo sapiens* vrsti nama ne daje za pravo da takva bića ubijamo. Kod tvrdnje da posjedujemo neponovljivi genetski kod problematično je i pitanje začeca blizanaca. Uzmemo li u obzir tvrdnju koju iznosi Ramsey, bilo bi uredu i opravdano ukoliko ubijemo jednog blizanca, a ostavimo drugog jer smo tako sačuvali neponovljivi genetski kod. Jednostavno rečeno, ukoliko imamo dva jednaka genetska koda ne gubimo ništa ako jedan uklonimo, što se ni u kojem pogledu ne čini ispravno ni opravdano. Slijedimo li ovakav stav neizbježno je da ćemo doći do zaključka kako je i svaka uporaba kontracepcije zapravo spriječavanje nastajanja novog neponovljivog genetskog koda. Čini se kako je stav protivnika pobačaja veoma jasan: fetus je osoba od samog početka te je posljedično pobačaj jednak ubojstvu nevine osobe. Prava fetusa kao osobe nadilaze bilo koja druga prava, pa čak i prava majke na život. Oni se ne bave pitanjem silovanja, deformacija fetusa ili zdravstvenog stanja majke jednostavno iz razloga što ne odobravaju pobačaj niti u jednom od navedenih slučajeva. Ukoliko je majčin život u opasnosti oni tvrde da je: „... puštanje majke da umre manje zlo nego neposredno ili djelatno uplitanje kojim bi se radi spašavanja majke usmrtio fetus.“⁵ Ukoliko dođe do deformiranosti, konzervativci pozivaju na smanjenje uporabe sredstava koja otkrivaju deformacije fetusa jer to samo dovodi do dvojbe i vodi u opasnost od pobačaja. Svatko, pa tako i dijete sa deformacijama, ima pravo na život.

Kao što sam i prethodno navela, autori poput Johna Noonana i Paula Ramseyja smatraju da je svaka osoba neponovljivi genetski kod te da je za status osobe dovoljno da je začeta od strane ljudskih roditelja. Noonan naglašava kako on ne odbacuje sve oblike pobačaja, već jednostavno tvrdi da je zigota odnosno fetus u potpunosti "ljudski". On potom analizira

⁴ Noonan, J. *Gotovo aposlutna povijesna vrijednost*. U: Prijic-Samaržija, S. *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka: 1995, str. 36

⁵ Prijic-Samaržija, S. : *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka: 1995, str. 17

nekoliko kriterija ljudskosti; sposobnost preživljavanja, iskustvo, osjećaje i socijalna vidljivost, no on ih ujedno i kritizira te nastoji preoblikovati svoje početne tvrdnje. Prvi kriterij se odnosi na sposobnost fetusa da preživi izvan majčine utrobe. Fetus se ne može prije trenutka rođenja ukloniti iz majčine utrobe i preživjeti. Dakle, život fetusa je u potpunosti ovisan o majci. No, moguće je da će se dijete moći smjestiti u inkubator koji će ga umjetno održati u životu. Potom prelazi na drugi kriteriji, iskustvo, te tvrdi da je neko biće više čovjek ukoliko ima neke uspomene i iskustva nego netko tko nema te da je fetus posljedično neoblikovan u ljudskom smislu. Prigovor koji iznosi temelji se na činjenici da netko nije "manje čovjek" ukoliko nema iskustvo ljubavi ili plivanja, tj. da iskustvo ne oblikuje ljudskost. Treći kriterij jest kriterij osjećaja. Ukoliko nastupi sponatni pobačaj svaka će majka tugovati za djetetom. No, osjećaji su subjektivni te sukladno tome neće svatko ni osjećati isto u istoj situaciji. Zasiurno da je bol za gubitkom djeteta od sedam godina daleko veća od gubitka fetusa. Posljednji kriterij se odnosi na socijalnu vidljivost. Fetus ne možemo ni dodirnut ni vidjeti niti ga doživljavamo kao člana društvene zajednice te se tako na njega ne mogu ni primijeniti pravila te društvene zajednice. Posljedično, Noonan zaključuje kako je percepcija ljudskosti fetusa i vaganje njegovih prava protiv ljudskih dio moralne analize pobačaja čiji korijeni sežu do Svetog pisma i kršćanske zajednice koja tvrdi da svoga bližnjega ljubimo kao sebe same, a u ovoj bi situaciji fetus bio naš bližnji te bi time vrijednost njegovog života bila izjednačena sa našim.⁶

2.2 Stav Katoličke Crkve

U raspravama o pobačaju zasiurno je najveći utjecaj imala Crkva. Stav Katoličke Crkve je da je pobačaj zločin protiv života, ubijanje nevinog ljudskog bića koje bi se od začeca trebalo štiti i poštivati te čija su prava na život jednaka našim pravima. Znanstveno je dokazano da se otkucaji ljudskog srca mogu primjetiti već osamnaest dana nakon začeca. Ta činjenica podupire stav Crkve kako se u slučaju pobačaja radi o ubojstvu. Osuda pobačaja je u crkvenim redovima toliko snažna da tvrde da nikakav zakon ovoga svijeta neće učiniti abortus dopustivim kada je nedopustiv u Božjem zakonu. Papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Evandjelje života* tvrdi da začecem započinje život koji više ne pripada ni majci ni ocu te, iako u Bibliji nema izravnog govora o pobačaju, imamo Petu Božju zapovijed koja glasi: „ Ne ubij!“ Onaj, zbog kojega se vrši abortus, kojega se ubija je također ljudsko biće : nevino i

⁶ Noonan, J. *Gotovo aposlutna povijesna vrijednost*. U: Prijić-Samaržija, S. *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka: 1995, str. 36-39

nemoćno, ovisno o majčinoj zaštiti, ljubavi i pažnji. Iako se ponekad čini da je abortus jedino rješenje, u slučajevima poput silovanja ili incesta, Crkva se drži stava da se nedužno ljudsko biće ne treba kažnjavati zbog tuđih greški te da ništa ne može opravdati svjesno i namjerno prekidanje nevinog ljudskog života. Nadalje, Papa Ivan Pavao II. naglašava kako odgovornost za pobačaj u većini slučajeva ne snosi samo majka djeteta već svatko tko je na bilo koji način, izravno ili neizravno, utjecao na njenu odluku, prislio je ili joj pomogao u izvršenju istog. Iz toga razloga spominje očeve koji ili prisiljavaju majku na takav čin ili je podupiru u njenoj odluci, liječnike, koji su osposobljeni za izvršavanje pobačaja ali i zakonodavce koji su omogućili da pobačaj bude legalan. Međutim, odgovornost ne snose samo pojedinci. Postoje i mnoge organizacije i društvene zajednice čiji je cilj omogućiti svakoj ženi pravo na pobačaj ukoliko, iz nekih razloga, želi prekinuti trudnoću. Nužno je, dakle, da sagledamo širu sliku jer postoje mnogi čimbenici koji utječu na to da li će se majka odlučiti na pobačaj ili ne : članovi obitelji, liječnici, društvo, itd. No, i ova konstatacija ne umanjuje činjenicu da se sa vjerskog gledišta i dalje radi o ubojstvu te da bi majka, ali i otac trebali učiniti sve kako bi zaštitili svoje dijete i omogućili mu život dostojan čovjeka. Papa osuđuje i analize kojima se vrši provjera nepravilnosti u razvoju fetusa. Uporabom takvih metoda te mogućim saznanjima o anomalijama u razvoju budući se roditelji dovode u dilemu. Suočeni sa takozvanim "mjerilom normalnosti", ukoliko se otkriju neka odstupanja od normalnog razvoja, roditelji se često odlučuju na pobačaj jer smatraju da se neće moći nositi sa bolešću djeteta te da mu ne žele priuštiti život put patnje i boli. ⁷ Enciklika Pape Ivana Pavla II. pisana je 1995.godine, međutim slučaj iz 2012.godine u kojemu je smrtno stradala trudnica potaknula je vjerske dužnosnike na ponovno razmatranje problema pobačaja. Naime, život majke bio je ugrožen te su liječnici odbili intervenirati jer bi ta intervencija izazvala smrt fetusa. Tek kada su ustanovili smrt fetusa odlučili su pomoći majci, no bilo je prekasno. U Irskoj je naime pobačaj do 2013. godine bio zabranjen zakonom te su liječnici djelovali sukladno tome zakonu. Potaknuti tim događajem, irski biskupi su jasno dali do znanja da liječnici prvo moraju pružiti majci svu potrebnu medicinsku pomoć, ako joj je zbog bolesti život ugrožen, čak ako se dogodi i da fetus ne preživi.⁸

⁷ Ivan Pavao II. *Evandjelje života (enciklika) (odlomak o pobačaju)*. U: Prijić-Samaržija, S. *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka: 1995, str. 30-36

⁸ (2012) Za Crkvu pobačaj je dozvoljen kada je život žene ugrožen <raspoloživo na <https://www.vecernji.ba/za-crkvu-pobacaj-je-dozvoljen-kada-je-zivot-zene-ugrozen-477846>> [pristupljeno 01.07.2017]

2.3 Medicinske i psihološke posljedice pobačaja

U raspravi o pobačaju naglasak se najčešće stavlja na fetus i njegovu dobrobit, no nisu zanemarive ni posljedice koje snosi žena ukoliko se odluči na takav čin. Dodatni je to razlog da protivnici pobačaja opravdaju štetnost istog. Čin je to kojim se ne nanosi šteta samo fetusu već i majci. Iako mnogobrojna istraživanja nisu otkrila direktnu povezanost između prekida trudnoće i psihičkog zdravlja, nešto tako važno poput pitanja iznašanja trudnoće i rađanja djeteta zasigurno nosi sa sobom zastrašujuće posljedice, osobito za trudnice koje se tada nalaze u veoma osjetljivoj situaciji. U posljednjem se desetljeću nerijetko upotrebljava i naziv "post-pobačajni sindrom" kojim se liječnici služe kako bi opisali mentalno zdravlje žene koja proživljava mnoge tjelesne i duševne simptome kao posljedice pobačaja. Čak štoviše, u razvijenim se zemljama otvaraju i specijalni centri u kojima žene mogu dobiti potrebnu pomoć i podršku za oporavak od istog. Odluka je to koju je teško donijeti, neovisno o dobi žene te za sobom ostavlja teške psiho-fizičke posljedice. Žena osjeća strah, boji se osude društva, boji se za svoj život i svoju budućnost, preispituje svoju odluku. Neka istraživanja pokazuju da veliki broj žena pati i od PTSP-a, a česti su i slučajevi teške depresije pa čak i suicida neposredno nakon izvršenja pobačaja. U nekim su slučajevima žene žrtve nasilja od strane supružnika, roditelja i okoline te su prisiljene pobaciti dijete, što sam čin čini još traumatičnijim iskustvom. Takve se žene često osjećaju napušteno, izolirano od društva, bez potpore obitelji i prijatelja. Situaciju dodatno otežavaju i fizičke posljedice koje žena osjeća. Bolovi, krvarenja, upale, komplikacije u budućim trudnoćama, neplodnost pa čak i smrt. Često se javlja i seksualna disfunkcija, poremećaj u prehrani te razvoj ovisnosti o alkoholu, cigaretama i drogama. Nije neuobičajeno niti nasilno ponašanje, zlostavljanje, gubitak posla, gubitak partnera, odnosno prekid veze ili razvod.

3 O pobačaju iz perspektive pozicije "za izbor"

Zagovornici pobačaja svoj stav temelje na činjenici da fetusu ne možemo pripisati ista prava koja ima i svaka osoba koja je pripadnik neke društvene zajednice jednostavno iz razloga jer ih ne može posjedovati sve dok ne dođe na svijet. Čak i samim dolaskom na svijet, odnosno rođenjem, tek rođeno dijete ne može steći status ravnopravnog člana društvene zajednice sa svim pravima koja posjeduju svi njeni članovi jer tek rođeno dijete ne posjeduje samosvijest i

racionalnost. Ovime žele pokazati kako se u prvih nekoliko tjedana kada je pobačaj dozvoljen radi tek o nakupini stanica neosjetljivoj na bol te da se pobačaj ne može izjednačiti sa ubojstvom. Nadalje, drže kako žena ima pravo na autonomiju svoga tijela i reproduktivnog sustava osobito u situacijama kada je do začeća došlo uslijed silovanja, incesta, itd. Jednako tako smatraju i da žena ima pravo pobaciti ukoliko testovi pokažu da bi dijete moglo biti bolesno, rođeno sa teškim deformacijama ili ukoliko je upitno da će se roditi živo što primjerice protivnici pobačaja osuđuju jer tvrde da se oslanjanjem na takve testove samo dovodimo u dilemu da li da pobacimo dijete te da je bolje da takvo što izbjegavamo. Veoma je važno naglasiti kako zagovornici pozicije "za izbor" ne drže da je pobačaj jedino i dobro rješenje već da bi trebalo sve učiniti kako bi se spriječilo da dođe do njega, primjerice uporabom kontracepcije i edukacijom spolno aktivnih osoba, no ukoliko se trudnoća ipak dogodi ili pak neka od metoda zaštite zakaže žena bi trebala imati pravo donijeti odluku želi li nastaviti trudnoću ili ne.

3.1 Mary Anne Warren

Mary Anne Warren pripada drugoj skupini autora koja nastoji odgovoriti na pitanje kako definirati moralnu zajednicu odnosno skupinu bića sa punim i jednakim moralnim pravima i to takvim da možemo odrediti da li je fetus dio te zajednice ili ne. Ona tako naglašava da je veoma važno uvidjeti razliku između genetske i moralne ljudskosti. Genetski gledano, svaka je osoba pripadnik *homo sapiens* vrste. No, ono što ta osoba mora posjedovati da bi sa punim pravom mogla imati status osobe jesu svjesnost, samosvijest, sposobnost komunikacije, racionalnost i samoinicijativna djelatnost. Upravo zbog ovih pet kriterija Mary Anne Warren tvrdi: „...da se fetus ne može smatrati osobom sa svim odgovarajućim pravima od začeća, ali također da taj status ne stječe ni tijekom trudnoće ni neposredno nakon rođenja.”⁹ Nadalje, ona tvrdi da se bilo koje biće koje ne ispunjava ovih pet kriterija ne može nazivati osobom u moralnom smislu te da čak ni tvrdnja da je fetus potencijalna osoba ne može nadići prava stvarne osobe. Warren također navodi kako i zagovornici i protivnici pobačaja u toj raspravi često zaboravljaju na prava drugog, odnosno majke te da se rasprava uglavnom vodi o tome da li je pogrešno ubiti fetus i da li je fetus čovjek. Ona smatra da se ni zagovornici ni protivnici nikad uistinu nisu uhvatili u koštac sa ovim problem upravo iz razloga jer smatraju da je njihov stav očigledan te da nema potrebe za daljnjim dokazivanjem. Svoju raspravu o ovome pitanju Warren dijeli na dva dijela; prvo je uzela u obzir mogućnost

⁹ Prijic-Samarzija, S: *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka, 1995, str.5

da je fetus entitet koji posjeduje potpuno pravo na život te ulogu koju bi ta pretpostavka imala u diskusiji o moralnoj dopustivosti pobačaja. Tvrdi da će nas ta rasprava posljedično dovesti do pitanja ima li fetus pravo na život (kao što imaju razvijenija ljudska bića) ili nema. U drugome dijelu svoje rasprave pokušat će dati odgovor na to pitanje. Navodi kako će tvrditi da fetus ne može biti pripadnik moralne zajednice jer ne ispunjava niti jedno od pet kriterija osobnosti. Prvi dio započinje analogijom Judith Thomson koja od nas traži da zamislimo da smo u situaciji gdje je naš krvotok spojen sa krvotokom nekog slavnog violinista te da je jedini način da on preživi taj da mi devet mjeseci budemo povezani s njim putem krvotoka. Postavlja se pitanje što je ispravno učiniti u toj situaciji? Da bi ostali dosljedni svojem stavu protiv pobačaja morali bi pristati na to da ležimo u krevetu sa violinistom narednih devet mjeseci.No, ipak :

„ Njegovo pravo na život ne obvezuje vas da na bilo koji način spašavate njegov život, niti opravdava bilo koga tko bi vas pokušao prisiliti da takvo što učinite. Zakon koji zahtijeva od vas da ležite u krevetu sa violinistom nedvojbeno je nepravdan zato jer je osnovna funkcija zakon nije prisiljavanje ljudi da se protiv svoje volje uvelike žrtvuju za druge ljude prema kojima nemaju nikakve posebne obveze.“¹⁰

Iako se analogija čini uvjerljivom, nije primjenjiva na sve situacije jer postoje mnoge okolnosti koje mogu dovesti do trudnoće. Ne čini se ni normalnim ni opravdanim tvrditi da žena ima pravo pobaciti dijete jer joj trudnoća, na primjer, onemogućuje napredovanje u karijeri, osobito ukoliko je do trudnoće došlo zbog nepažnje ili neuporabe kontracepcije. Međutim , slučaj koji možemo poistovjetiti sa ovom analogijom, zapravo jedini takav, jest situacija u kojoj je žena ili djevojka silovana. Tim činom je ona protiv svoje volje zatrudnjela jednako kao što smo mi u analogiji odvedeni i spojeni sa krvotokom violiniste protiv naše volje. Stoga takve žene ne možemo držati odgovornim za situaciju u kojoj su se našle, kao što ni mi ne možemo biti odgovorni za to što nas je netko oteo i povezoao naš krvotok sa krvotokom violiniste.Također, nitko od nas ne može tražiti niti nas može obvezati na to da održavamo violinistu na životu te jednako tako ne možemo obvezati ni silovanu ženu da zadrži dijete. Warren stoga ukazuje na očigledno: analogija J.Thomson staje u obranu ženina prava jedino u slučaju silovanja, odnosno samo onda kada ne postoji mogućnost da je žena odgovorna za trudnoću. Potom se Warren okreće pitanju definiranja moralne zajednice kako bi posljedično mogli odrediti da li fetus može biti ravnopravni član takve

¹⁰ Warren,M.A.O moralnom i zakonskom statusu pobačaja.U: Prijić-Samaržija,Snježana:Pobačaj-za i protiv.Rijeka:1995, str.46.

zajednice. Prva prepreka u definiranju moralne zajednice jest pojam čovjeka. Noonan primjerice navodi kako su sposobnost za racionalno razmišljanje i genetski kod nužni da bi nekoga mogli nazvati čovjekom. No, Warren tvrdi da njegovoj tvrdnji nedostaje dokaz o tome da je fetus čovjek te da ne možemo tvrditi da je za moralnu ljudskost dovoljna genetička ljudskost, odnosno postojanje neponovljivog genetskog koda. Warren stoga iznosi svoje kriterije, odnosno svojstva koju bi neko biće trebalo imati da bi ga klasificirali kao osobu. Kao što sam navela i na početku ovog poglavlja, to su : svijest, samoinicijativno djelovanje, mišljenje, sposobnost komunikacije i samosvijest. Ona tvrdi da ako slijedimo ovih pet kriterija da ćemo i sami doći do zaključka da fetus ne zadovoljava niti jedno od ovih pet te da se posljedično ne može smatrati osobom. Iz tog razloga na kraju tvrdi kako bi prava bilo koje stvarne osobe trebale nadilaziti prava fetusa, odnosno potencijalne osobe jer, iako fetus slični osobi te iako postoji mogućnost da se razvije u istu, snažnije je ženino pravo na život, zdravlje i sreću.¹¹

3.2 Peter Singer

Peter Singer, australski bioetičar i filozof , još je jedan od zagovornika pobačaja. U svome djelu *Praktična etika* bavi se problemom oduzimanja života ljudi, životinja ali između ostalog i embrija, odnosno fetusa. Svoju raspravu započinje pitanjima koja se otvaraju kada je riječ o *in vitro* fertilizaciji. Tako navodi slučaj Louise Brown, prvog živog bića rođenog iz embrija koji je bio oplodjen van ljudskog tijela. Iako je to bio nevjerovatan uspjeh ginekologa Patricka Steptoea i psihologa Roberta Edwardsa, mnogi su smatrali da oni svojim eksperimentiranjem na embrijima otvaraju teška etička pitanja. Međutim, Singer smatra suprotno. On tako navodi da je prilikom vađenja oplodjenog jajašca riječ tek o nakupini stanica te da embrij čak ni nakon 14 dana, kada se formira prvo anatomsko obilježje ne osjeća bol i nije svjestan. Singer smatra da je problem o pitanju pobačaja nastao zbog toga što ne postoji nikakva jasna crta razgraničenja odraslog čovjeka i oplodjene jajne stanice te navodi kako će se u nastavku svoga djela ispitati stavove konzervativnog i liberalnog stajališta.

Konzervativci se u svojoj raspravi u većini slučajeva služe argumentom protiv pobačaja:

Prva premisa: Pogrešno je ubiti nedužno ljudsko biće.

Druga premisa: Ljudski fetus je nedužno ljudsko biće.

¹¹ Warren, M.A. *O moralnom i zakonskom statusu pobačaja*. U: Prijić-Samaržija, Snježana: *Pobačaj-za i protiv*. Rijeka: 1995, str. 43-58

Konkluzija: Dakle, pogrešno je ubiti ljudski fetus.

Ono što konzervativac potom traži od zagovornika pobačaja jest određenje crte razgraničenja između čovjeka i fetusa. Uobičajeno je nekoliko prijedloga: rođenje djeteta, sposobnost da preživi van majčine utrobe, pomicanje i početak svijesti. Ono za što zagovornici pobačaja imaju najviše argumenata je rođenje kao crta razgraničenja čovjeka i fetusa. No, konzervativci odmah odgovaraju da je dijete, bilo ono unutar majke ili van nje, jedan te isti entitet sa svim ljudskim obilježjima te da je moguće da žena rodi nedonošće koje će zasigurno biti manje razvijeno od fetusa koji je još uvijek u majci te uistinu ne djeluje opravdano da nedonošće ne smijemo usmrtiti, a fetus koji je još unutar majčinog tijela i razvija se, smijemo. Singer potom analizira drugi prijedlog za crtu razgraničenja fetusa i odrasle osobe, a to je sposobnost da preživi van majčinog tijela. Ova je stavka, prema Singeru, problematična jer je tehnologija toliko uznapredovala da trenutak u kojem fetus može živjeti van majčinog tijela zapravo ovisi o tome koja je medicinska tehnologija dostupna u tome trenutku:

„Prije trideset godina općenito je bilo prihvaćeno da dijete rođeno više od dva mjeseca prerano ne može preživjeti. Sada se šestomjesečni fetus-tri mjeseca preuranjeno-nerijetko može spasiti zahvaljujući sofisticiranim medicinskim tehnikama, a preživjeli su i fesi rođeni nakon tek nešto više od pet i pol mjeseci trudnoće.”¹²

No, ni ova tvrdnja ne uspeva riješiti problem jer se postavlja pitanje što je sa majkama koje ne žive u velikim i razvijenim gradovima u kojima je dostupna sva potrebna medicinska oprema koja bi uspjela osigurati da fetus preživi. Fetus koji bi se prerano rodio u jednom takvom gradu zasigurno bi imao dobre šanse da preživi, no da li bi bilo opravdano tvrditi da ne bi bilo pogrešno pobaciti ukoliko se radi o trudnici koja živi u nekom zabačenom i izoliranom mjestu, bez mogućnosti da fetusu osigura najbolju medicinsku njegu? Singer smatra da takve okolnosti ne mijenjaju narav fetusa te da se radi o potencijalnom ljudskom biću bez obzira gdje se njegova majka nalazi u trenutku trudnoće. Djetetova ovisnost o majci njoj ne daje za pravo da odlučuje o njegovoj sudbini, no „.....ukoliko pak ta ovisnost ne opravdava da se sposobnost preživljavanja izvan majčinog tijela postavi kao crta razgraničenja, tada je teško uvidjeti što opravdava”¹³, tvrdi Singer. Treća stavka koja se navodi kao primjer crte razgraničenja jest trenutak u kojem majka osjeti pomicanje djeteta, što

¹² Singer, Peter: *Praktična etika*. Zagreb: KruZak, 2003, str. 106

¹³ Singer, Peter: *Praktična etika*. Zagreb: KruZak, 2003, str. 106

prema katoličkom vjerovanju predstavlja trenutak kada fetus dobiva dušu. Međutim, ideja je to koja je zastarjela i više djeluje kao neko praznovjerje, osobito zato jer je i medicinski dokazano da se fetus kreće već nekoliko tjedana nakon oplodnje iako majka još ne može osjetiti te kretnje. Svijest je zadnji prijedlog i možda najproblematičniji od svih s obzirom na to da ne postoje pouzdani testovi kojima bi se takvo što moglo ispitati. Singer navodi da su neka istraživanja došla do saznanja da postoji neka moždana aktivnost oko sedmog tjedna trudnoće što bi moglo značiti da fetus tada može osjetiti bol. Svi ovi prijedlozi i pokušaji pronalaska crte razgraničenja, objašnjava Singer, zapravo idu u prilog konzervativcima jer pobornici pobačaja ni u jednom trenutku nisu uspjeli osporiti činjenicu da se embrij postupno razvija do novorođenčeta. Singer potom razmatra tri liberalna argumenta od kojih je prvi da se zabranom pobačaja čini više štete nego koristi, s obzirom da će žene koje žele pobačiti biti primorane rješenje svog problema tražiti na ilegalan način, točnije kod nestručnih osoba u nehigijenskim uvjetima čime se povećavaju šanse za širenje bolesti, trovanje, infekcije te smrt uslijed istih. Takva odluka ne bi niti smanjila pobačaje niti ih iskorijenila, samo bi ih preselila iz medicinskih ustanova u podzemlje. Ipak, tvrdi Singer, moramo biti oprezni kada je riječ o ovome argumentu jer je to argument protiv zakona o pobačaju, a ne protiv pobačaja te da bi konzervativci usprkos svemu, mogli inzistirati da se angažiraju određene ustanove koje bi majkama pomogle da prihvate trudnoću te da se zakon o zabrani i dalje provodi. Drugi liberalni argument koji Singer analizira jest argument koji tvrdi da je pobačaj zločin bez žrtve, poput recimo kockanja ili prostitucije. Pobačaj je čin koji „slijedeći ovo načelo, ne šteti drugome“, no upravo se oko toga i vodi ova rasprava: ima li pobačaj žrtvu ili ne. Dakle, da bi se ovo načelo mogli primjenjivati u svakodnevnom životu kada je u pitanju pobačaj nužno je da se prvo dokaže ima li takav čin žrtvu, odnosno da li se šteti nekome. Posljednji od tri liberalna argumenta je feministički argument koji jednostavno tvrdi da žena sama odlučuje što je najbolje za nju i što će učiniti sa svojim tijelom. Singer se za ilustraciju ovog argumenta također poslužio analogijom Judith Thomson u kojoj smo mi oteti i spojeni na krvotok slavnog violiniste. Jedini način da on preživi jest da naš krvotok bude spojen sa njegovim devet mjeseci, a nakon toga kada se on oporavi mi se možemo otkopčati i nastaviti živjeti. Thomson dolazi do zaključka da bi bilo velikodušno od nas da to učinimo, ali da nas to ne obvezuje da spasimo nečiji život jer ... *imati pravo na život, kaže ona, ne povlači pravo na upotrebu tuđega tijela, čak i ako će bez te upotrebe netko umrijeti.*¹⁴ Singer objašnjava da je očigledno da možemo napraviti paralelu sa trudnoćom, osobitom onom do koje je došlo

¹⁴ Singer, Peter: *Praktična etika*. Zagreb: KruZak, 2003, str. 110

uslijed silovanja. Silovana žena je na jednak način prisiljena i dovedena u situaciju da nema izbora baš poput nas kada bi nas, bez našeg pristanka, spojili na krvotok violiniste. Iz toga slijedi da ne bi bilo pogrešno počinuti pobačaj kao što ne bi bilo pogrešno otkopčati se od violiniste ukoliko mu ne želimo pomoći. No, Singer tvrdi da se ovaj primjer može proširiti i na slučajeve koji nisu silovanje tako da pretpostavimo da smo krenuli u posjet nekom prijatelju u bolnicu te da smo u dizalu pogrešno stisnuli tipku. Dizalo nas je zato odvelo na kat na kojemu se nalazi bolesni violinist, a liječnici, misleći da smo mi dobrovoljac koji je došao pomoći, nam daju anesteziju i spajaju nas sa violinistom. Ovakav bi primjer trebao ići u prilog ženama koje su ostale trudne zbog nepažnje ili neispravne uporabe kontracepcije. No, Thomson ipak navodi još jedan primjer i traži od nas da zamislimo da smo bolesni te da je jedino što nas može održat na život dodir hladne ruke neke poznate filmske zvijezde. Cilj ovog primjera jest pokazati da, iako mi imamo pravo na život i želimo živjeti, to nam ne daje za pravo da obvezujemo i silimo nekoga da dođe i spasi nas. Suprotavljanje konzervativnih i liberalnih argumenata Singer završava zaključkom da liberalni argumenti nisu uspjeli opravdati pobačaj, ali i da konzervativno stajalište ipak nije toliko čvrsto.

U drugom dijelu svoga članka o pobačaju Singer se bavi pitanjem vrijednosti života fetusa te se ponovo vraća na središnji argument oko kojega se vrti cijela rasprava:

Prva premisa: Pogrešno je ubiti nevinu osobu.

Druga premisa: Ljudski fetus je nevinna osoba.

Konkluzija: Dakle, pogrešno je ubiti ljudski fetus.

Ono što Singer sada zamjećuje jest mogućnost dvojake interpretacije prve premise što odmah ukazuje na njenu slabost. Problem se javlja kod značenja pojma "čovjek" koji obilježava i pripadnost *homo sapiens* vrsti ali i osobu. Fetus začet od strane ljudskih roditelja uistinu jest pripadnik *homo sapiens* vrste, no ne zadovoljava niti jedan kriterij da bi ga smatrali osobom (ne posjeduje racionalnost ni samosvijest). Dakle, ukoliko za pojam "čovjek" upotrijebimo pojam "osoba" kao sinonim, druga premisa je pogrešna jer fetus ne posjeduje niti jedno svojstvo koje ga čini osobom. No, čak i kada bi upotrijebili pojam "čovjek" kao pripadnik *homo sapiens* vrste naišli bi na problem jer Singer tvrdi da:

„...bez obzira je li biće član naše vrste ili nije, nije relevantno za pitanje pogrešnosti njegova ubijanja to je li on član naše rase ili nije. Vjerovanje da puko pripadanje našoj vrsti neovisno o drugim osobitostima tvori veliku razliku u

*pogrešnosti ubijanja, nije ništa drugo nego legitimiranje religiozne doktrine koja se protivi pobačaju na način da odbija svaku raspravu.*¹⁵

Nakon što je razjasnio problem prve premise, Singer tvrdi da se sada otvaraju novi pogledi na problem pobačaja prvenstveno zato što se fetus može i treba vrednovati u skladu sa životima bića koji posjeduju slična svojstva, a nisu pripadnici homo sapiens vrste. On kritizira pokret protiv pobačaja, točnije njihovo ime "Pravo na život" jer se čini kako se zalažu za zaštitu ljudskog života, ali ne prežu od toga da ubijaju životinje koje nerijetko nakon toga konzumiraju. Sve ono na što se protivnici pobačaja pozivaju kada tvrde da je fetus osoba (svjesnost, racionalnost, bol), sve to posjeduju i životinje, a istraživanja pokazuju da je i svjesnost kod pojedinih životinjskih vrsta naprednija, odnosno razvijenija nego kod fetusa. Singer ovime želi pokazati da fetus nije osoba te da se gotovo može izjednačiti sa životinjskim vrstama u istom stupnju razvoja te da posljedično ne može imati pravo na život jednako ili čak veće od osobe. Singer je uz pomoć nekoliko primjera i argumenata uspio oslabiti do sada čvrste stavove konzervativne strane te samim tim učvrstiti stavove liberalne strane. Naglašava kako smatra da pobačaj ne predstavlja ništa loše, osim u podmakloj trudnoći kada su uvećane šanse da fetus osjeti bol. No, čak i tada smatra da je pobačaj prihvatljiv ako se čini sve da se procedura što prije izvede te se i na taj način umanje šanse da fetus pati i trpi bol.¹⁶

4 Kontracepcija

U uvodnom dijelu svoga rada sam spomenula kako bi se pitanje pobačaja trebalo premjestiti u domenu kontracepcije jer smatram da bi o pobačaju bilo puno manje govora kada bi svi, a osobito mladi, bili dovoljno educirani o raznim načinima zaštite od neželjene trudnoće. Iako niti jedna kontracepcijska metoda ne štiti 100% od neželjene trudnoće te su brojke ipak jako blizu. Postavlja se pitanje zašto i uz svu moguću kontracepciju koju imamo na raspolaganju, ipak dolazi od neželjenih trudnoća zbog kojih se nerijetko pribjegava pobačaju kao jedinom rješenju. No, da bi došli do odgovora na to pitanje potrebno je prvo definirati što je kontracepcija. Kontracepcijom se nazivaju sve metode koje onemogućavaju da dođe do trudnoće. Pritom razlikujemo prirodnu i mehaničku kontracepciju. Prirodnom kontracepcijom nazivamo one metode koje ne uključuju uporabu medicinskih sredstava već se

¹⁵ Singer, Peter: *Praktična etika*. Zagreb: KruZak, 2003, str. 113

¹⁶ (2015) What is Peter Singer's philosophy on abortion? <raspoloživo na : <https://www.quora.com/What-is-Peter-Singers-philosophy-on-abortion>>, [pristupljeno 12.08.2017]

temelje uglavnom na ženinom osluškivanju tijela, točnije računanjem plodnih dana, mjerenjem bazalne temperature, itd. U prirodne metode se ubraja i prekinuti snošaj koji je ipak jedna od najnepouzdanijih metoda. Prezervativ, kontracepcijske pilule, dijafragma, spirala se ubrajaju u mehaničke kontraceptivne metode čija je uspješnost u spriječavanju neželjene trudnoće daleko veća nego kod prirodnih metoda. No, iako se pronašlo nekoliko načina da se spriječi začecje te se samim time izbjegne i mogućnost pobačaja, to nije riješilo gorući problem već je samo stvorilo dodatne probleme i otvorilo nova pitanja. Tako pojedini filozofi, poput G.E.M Anscombe i Johna Finnis-a drže da je uporaba kontracepcije moralno pogrešna jer uporabom iste namjerno spriječavamo začecje što je zabranjeno i protivi se svim prirodnim i moralnim zakonima. Iako je činjenica da kontracepcija spriječava nastanak novog ljudskog bića te da onaj koji je upotrebljava ima moć kontrolirati broj svojih potomaka, odnosno osoba koje bi postojale i bile dio ovog svijeta, ne treba zanemariti ni činjenicu da se ovdje radi o potencijalnim bićima koje ni na koji način nećemo ozlijediti jer neće niti doći do začecja. Ono na što zagovornici kontracepcije žele skrenuti pozornost jest da uporaba iste ni na koji način ne ugrožava život. Čak i ako se kontracepcija ne koristi već par ima spolni odnos u dane kada žena nije plodna, oni će nenamjerno spriječiti nastanak novog ljudskog života te se čini kako ne bi trebalo praviti razlike između mehaničke i prirodne kontracepcije te da ne bi bilo ispravno tvrditi kako je prirodna kontracepcija dozvoljena, ali mehanička nije kada za cilj imaju isto: onemogućiti začecje.¹⁷

Dakle, iako je pronađen odgovor na pitanje kako izbjeći neželjenu trudnoću i samim time i pobačaj čini se kako to nije dovoljno za protivnike kontracepcije, odnosno zagovornike života. Njihov je stav da mi uporabom kontracepcije namjerno spriječavamo nastanak života što nas vraća opet na početak te otvara novi problem. U kršćanskim zemljama u kojima je jak utjecaj Crkve na društvo, kontraverznom se drži i edukacija mladih o seksualnosti i odgovornom seksualnom ponašanju. Seksualnost je stoga i u 21. stoljeću nerijetko tabu tema te su mladi često prisiljeni odgovore potražiti ili na internetu ili jednostavno slijede uzorak ponašanja svojih vršnjaka i bližnjih. Sve to posljedično vodi do toga da su mladi prisiljeni sami istraživati što opet povećava šanse za neželjenu trudnoću posebno zato što se velika većina ustručava upotrijebiti sredstvo sa zaštitu. Jedan od problema je i što se veliki broj kontracepcijskih sredstava mora kupiti, što svakako neće privući tinejdžere koji nemaju

¹⁷Prijic-Samaržija, Snježana: *The Moral Status of Contraception and Openness to Procreation*. Filozofija i društvo, 2012: str. 4-8

vlastiti izvor financijskih sredstava ali i siromašne obitelji u kojima se nerijetko rodi i po desetero djece. Kako bi se smanjio broj maloljetničkih trudnoća i rađanja djece u obiteljima koje nemaju financijskih sredstava da bi hranili i odgajali tu djecu važno bi bilo svima omogućiti pravo na besplatnu kontracepciju što bi posljedično dovelo do manjeg broja pobačaja. Stoga je važno naglasiti da oni koji upotrebljavaju kontracepciju istu ne koriste sa namjerom da unište potencijalni život već prvenstveno da neometano uživaju u spolnom odnosu bez rizika da bi moglo doći do začeca. No, i ako se čini da se tu nazire rješnje problema pojava nove metode zaštite, takozvane hitne kontracepcije ili postkoitalne kontracepcije podiže ovu raspravu na novu razinu. Riječ je o tableti za 'dan poslije', hitnom kontraceptivu koji se konzumira unutar 72 sata nakon nezaštićenog odnosa za vrijeme ženinih plodnih dana. Tableta sadržava veliku količinu hormona koji sprječavaju začeca, no često dolazi do pogrešnog tumačenja uloge koju takve tablete imaju što nerijetko rezultira otvaranjem novih rasprava. Zagovornici života ili u ovoj situaciji protivnici kontracepcije posebno oštro osuđuju uporabu tablete za 'dan poslije' jer drže da je ista abortivno sredstvo. No, medicinari i farmaceuti tvrde kako pilula ne sadrži abortificirajuća svojstva već samo veliku količinu hormona koji sprječavaju ovulaciju i ometaju da se jajašce oplodi te je nipošto ne treba poistovjećivati sa pilulama koje izazivaju kemijski abortus. Ono što je razlikuje od pilule za kemijski abortus jest upravo to da ista neće djelovati ukoliko se konzumira kada je žena već trudna, tj. kada je došlo do implantacije jajne stanice. Iako se čini kako je poprilično jasno povučena granica između tablete za dan poslije i tablete kojom se vrši kemijski pobačaj to nije uspjelo utišati protest zagovornika života, kao niti jedno drugo ponuđeno rješenje.

5 Zaključak

Rasprava i argumenti suprotstavljenih pozicija iz prethodnog poglavlja jasno pokazuju koliko je diskusija o ovome problemu kompleksna te je očigledno da na pitanje pobačaja postoji toliko odgovora za koje ne možemo tvrditi ni da su točni ni da su pogrešni. Sva rješenja koja su ponudili zagovornici pozicije "za izbor" pozicija "za život" može odbaciti kao pogrešne. Isto vrijedi i obrnuto, pa se postavlja pitanja vrte li se svi zapravo u krug i postaje li rasprava besmislena? Na početku poglavlja o argumentima pozicije "za život" stoji kako određenje statusa fetusa uvelike određuje daljnji tijek rasprave o tome da li je pobačaj ubojstvo ili ne. Čini se kako upravo u tome leži problem. Protivnici pobačaja tvrde kako je fetus ljudsko biće

sa jednakim pravom na život kao i svaki drugi čovjek te se pozivaju na činjenicu da je za to dovoljno da potječe od ljudskih roditelja. Iako osobno nisam protivnik pobačaja, moram se složiti kako je ovu tvrdnju uistinu teško pobiti, a protivnici pobačaja svu svoju raspravu temelje na njoj. Čini se kako je to ono nešto što im zagovornici pobačaja, koliko god se trudili, ne mogu osporiti. Tvrdnja da fetus potječe od ljudskih roditelja odmah za sobom povlači i činjenicu da se radi o potencijalnom ljudskom biću što nas dovodi do toga da protivnici pobačaja drže kako je isti ubojstvo. Crkva primjerice ide toliko daleko da tvrdi da pobačaj nikad neće biti dopustiv niti u jednom zakonu kada nije dopustiv u Božjem te da je on zločin protiv čovječnosti, zločin protiv života. Crkva naravno ne smatra majku za jedinog krivca ukoliko dođe do pobačaja. Svatko tko je na bilo koji način utjecao na to da majka odluči pobačiti dijete (obitelj koja je podržava ili je uopće ne pokušava spriječiti da učini pobačaj, liječnici koji izvršavaju isti) snosi istu odgovornost, odnosno krivicu. Očigledno je da je jedino pravo koje majka ima, sa stajališta protivnika pobačaja, to da se brine za svoje dijete i omogući mu život dostojan ljudskog bića jer to biće ima jednako pravo na život kao i svaki drugi čovjek te nije na majci da o njemu odlučuje i da ga prekida. U trenutku kada se spoje spremij i jajna stanica nastaje novi život koji ne pripada ni majci ni ocu te sukladno tome majka nema pravo ni na koji način ugroziti ili uništiti taj život. No, protivnici tvrde da se pobačajem ne uništava samo život fetusa već i život majke koja snosi teške psiho-fizičke posljedice poput krvarenja, komplikacija u budućim trudnoćama, neplodnosti, PTSP-a, ovisnosti o drogama i alkoholu pa sve do suicida. Iako je popis mogućih posljedica uistinu dug smatram da je važno naglasiti kako se doživljaj pobačaja i njegove moguće posljedice razlikuju od žene do žene. Mnogo je faktora koji igraju ulogu u tome kako će se žena nositi sa pobačajem, a to je prvenstveno podrška koju dobiva iz okoline. Zasigurno da će puno teže biti onoj ženi koja je bila primorana na pobačaj ili onoj koja je osuđivana i odbačena od strane svojih bližnjih radi takve odluke. No, kada govorimo o odlukama treba napomenuti da o težini posljedica ovisi i to na koji je način nastupio pobačaj, ženinom odlukom ili spontano. Žena koja se svojevrijedno odluči na pobačaj može osjećati veću krivicu te samim time snositi i teže psihičke posljedice, no kao što sam navela i ranije, to nije pravilo. Mnoge žene mogu osjetiti olakšanje jer im je trudnoća samo predstavljala barijeru, neku vrstu ograničenja u ostvarenju na nekim drugim sferama života. Iako ne negiram postojanje posljedica bilo koje vrste smatram ipak da su iste individualne te da njihova težina ovisi o mnogobrojnim faktorima. Svjesne tih posljedica, žene se i dalje odlučuju na pobačaj te ih postojanje istih ne spriječava u tome.

Zagovornici pobačaja su, sa druge strane, svoju raspravu temeljili na tome da dokažu da život fetusa, potencijalnog ljudskog bića ne može biti važniji od života aktualnog ljudskog bića. U toj raspravi oni nude argumente kojima bi opravdali majčinu odluku da pobaci tvrdeći kako fetus ne posjeduje glavna obilježja koja nekoga čine članom društvene zajednice, točnije ne posjeduje svjesnost, sposobnost za komunikaciju, racionalnost, itd. Također, zagovornici pobačaja se pozivaju i na činjenicu kako se razvoj fetusa dijeli u nekoliko razdoblja te da se stupanj razvijenosti fetusa, primjerice u trećem trimestru, uvelike razlikuje od začetka razvijanja u prvom trimestru kada se radi tek o nakupini stanica neosjetljivoj na bol. Zagovornici pobačaja su sa nekoliko primjera pokušali potkrijepiti svoje tvrdnje i to na način da odrede što je potrebno da bi razlikovali čovjeka od fetusa. Ponuđeno je nekoliko prijedloga, poput rođenja, sposobnosti za život van tijela majke, pomicanje fetusa, no protivnici pobačaja su uspjeli za svaki od ponuđenih argumenata pronaći protuargument tvrdeći da je fetus isti entitet i prije i nakon rođenja, da sposobnost da preživi van majčinog tijela ovisi o tome gdje se nalazi majka u tome trenutku odnosno koliko je napredna medicinska oprema u bolnici u kojoj se majka nađe, ali i da je pomicanje fetusa, kao trenutak kada ono primi dušu, zastarjela i praznovjerna tvrdnja. Ono što se, prema mom mišljenju, poziciji "za izbor" ne može osporiti jest činjenica da se zabranom pobačaja isti ne bi spriječio ili iskorijenio. Žene bi onda jednostavno bile primorane pronaći rješenje ili na ilegalan način, prepuštajući se u ruke nestručnim osobama i u nehigijenskim uvjetima riskirajući tako svoje zdravlje i dovodeći se u opasnost zbog ostalih komplikacija poput krvarenja, zaraznih bolesti i infekcija ili čak nauditi samoj sebi ne bi li na taj način izazvale pobačaj. Česta je to pojava u siromašnim i nerazvijenim zemljama gdje obitelji sa nekoliko djece sebi jednostavno ne mogu priuštiti niti da hrane još jedno dijete niti da kupuju kontracepciju i na taj način bar pokušaj spriječiti da dođe do začeca. No, čini se kako ni uporaba kontracepcije nije rješenje ovoga problema. Njeni protivnici tvrde kako se uporabom iste namjerno sprječava nastanak života te da nema nikakve razlike između prirodne i mehaničke kontracepcije kada im je cilj isti, a to je spriječiti da ne dođe do začeca. Smatram da će se rješenje problema pobačaja tražiti još dugo ukoliko zagovornici života ne prihvate kontracepciju kao najbezbolnije rješenje i za roditelje i za dijete. Uporabom zaštite parovi bi umanjili vjerovatnost da dođe do neželjene trudnoće, a samim time i do pobačaja. Također smatram, dijeleći pri tome stavove pozicije "za izbor", da naglasak treba biti na edukaciji svih spolno aktivnih osoba kako bi se poduzele sve mjere da prvenstveno ne dođe do neželjene trudnoće, a ne na samom činu pobačaja. Spolna edukacija kojom bi se podigla svijest o pobačaju, neželjenoj trudnoći i uporabi kontracepcijskih sredstava bi mogla biti ono rješenje koje obje strane traže. Kao što

sam navela i ranije, pitanje pobačaja se mora prebaciti u domenu kontracepcije jer se jedino ispravnom uporabom zaštite može spriječiti trudnoća te posljedično i pobačaj. Iako je moj stav da bi svaka žena trebala imati pravo na izbor, nadmetanje takvih stavova sa stavovima da prava fetusa nadilaze svačija prava pa i prava majke po meni vode u beskonačni regres te kao jedini točan odgovor na pitanje pobačaja zasada vidim kontracepciju.

6 Popis literature

1. Prijić-Samaržija, S.1995.*Pobačaj-za i protiv*.Rijeka: Hrvatski kulturni dom Rijeka
2. Singer,P.2003.*Praktična etika*.Zagreb:KruZak
3. *Povijest pobačaja* <raspoloživo na:
https://hr.wikipedia.org/wiki/Poba%C4%8Daj#cite_note-13> [pristupljeno 02.07.2017]
4. *What is Peter Singer's philosophy on abortion?* (2015). <raspoloživo na :
<https://www.quora.com/What-is-Peter-Singers-philosophy-on-abortion>>, [pristupljeno 12.08.2017]
5. Tomašević,S.(2012).*Za Crkvu pobačaj je dozvoljen kada je život žene ugrožen*. <raspoloživo na <https://www.vecernji.ba/za-crkvu-pobacaj-je-dozvoljen-kada-je-zivot-zene-ugrozen-477846>> [pristupljeno 01.07.2017]
6. *Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece*.<raspoloživo na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=9842>>, [pristupljeno 02.07.2017]

7 Popis slika

Slika 1. *Razvoj fetusa po tjednima* < raspoloživo na :
<https://maminamaza.com/trudnoca/trudnoca-po-tjednima/>>